

Wprowadzenie

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – SOR – została przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r. Jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Dokument ten stanowi rozwinięcie i operacjonalizację tzw. Planu Morawieckiego, w którym została sformułowana nowa wizja i model rozwoju kraju będące odpowiedzią na wyzwania stojące przed polską gospodarką. Przyjęcie *Strategii* poprzedziły szerokie konsultacje społeczne z obywatelami, przedstawicielami różnych środowisk, organizacji pozarządowych i branżowych oraz z samorządowcami.

W *Strategii* zawarte są rekomendacje dla polityk publicznych. Stanowi ona też **podstawę dla zmian w systemie zarządzania rozwojem**, w tym obowiązujących dokumentów strategicznych (strategii, polityk, programów). Obecnie trwają prace nad przygotowaniem nowych, zintegrowanych strategii rozwoju, które posłużą do realizacji założonych celów i uszczegółowienia zapisów SOR.

Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. Dokument stanowi odpowiedź zarówno na dotychczasowe błędy transformacji, jak i na nowe wyzwania stojące przed szeroko definiowaną polityką społeczno-gospodarczą Polski. SOR przedstawia **nowy model rozwoju – rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony**. Ustala również system koordynacji i realizacji, wyznaczając role poszczególnym podmiotom publicznym, a także sposoby współpracy ze światem biznesu, nauki oraz społeczeństwem.

Wyzwania rozwojowe kraju

W ostatnim dziesięcioleciu relatywnie szybki rozwój Polska zawdzięczała inwestycjom zagranicznym, środkom europejskim i taniej sile roboczej. Choć zmniejszył się dystans do reszty Europy, pojawiły się nierówności pomiędzy regionami, czy grupami społecznymi. Gospodarka Polski stała się silnie zależna od koniunktury światowej oraz sytuacji gospodarczej w UE. Na jej rozwój wpływają: sytuacja najważniejszych partnerów handlowych (Niemcy, pozostałe kraje unijne, USA i Chiny), zmiany w modelu funkcjonowania budżetu europejskiego (możliwość zmian w europejskiej polityce spójności czy Wspólnej Polityce Rolnej), konflikty zbrojne oraz wahające się ceny surowców.

WYZWANIA STOJĄCE PRZED POLSKĄ OKREŚLONO FORMUŁĄ PIĘCIU PUŁAPEK ROZWOJOWYCH:

- ❑ **Średniego dochodu** – na skutek wyczerpywania się dotychczasowych dźwigni wzrostu i konkurencyjności potrzebne są nowe lokomotywy rozwoju. Istotne jest kontynuowanie wzrostu produktywności przy zwiększeniu poziomu wynagrodzeń, bez znaczącej utraty konkurencyjności.
- ❑ **Braku równowagi** – dotychczasowy model rozwoju w dużej mierze bazował na kapitale zagranicznym. Dziś Polska znajduje się w innej fazie rozwoju, a obawy o długookresową stabilność rodzi brak dostatecznie silnego kapitału krajowego.
- ❑ **Przeciętnego produktu** – zbyt wiele firm opiera swoją konkurencyjność na dostarczaniu nieskomplikowanych produktów po najniższej możliwej cenie, a nasz kraj nie posiada wielu czempionów gospodarczych. Wyzwaniem jest włączenie Polski w główny nurt czwartej rewolucji przemysłowej.
- ❑ **Demograficznej** – ubytki młodej wysoko wykwalifikowanej kadry pracowniczej w połączeniu z niską dzietnością mogą doprowadzić zarówno do ograniczenia podaży pracy, jak i do kryzysu systemu ubezpieczeń społecznych.
- ❑ **Słabości instytucjonalnej** – niska efektywność instytucji państwa.

Niezależnie od nich za bariery dla rozwoju Państwa uznano **rozwarstwienie społeczne** i utrzymujące się **zróżnicowania przestrzenne w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego**.

Brak bodźców do inwestycji w badania i rozwój, niski popyt na nowe technologie, niedostateczna współpraca między sektorem naukowo-badawczym, administracją i biznesem powodują, że innowacyjność polskiej gospodarki jest niewielka. Starzenie się społeczeństwa przekłada się na niższą produktywność oraz wyższe wydatki na opiekę społeczną i zdrowotną. Z powodu zmian klimatycznych i rosnącego zapotrzebowania kurczą się zasoby naturalne (m.in. woda), co wymusza większą dbałość o środowisko naturalne, niekiedy kosztem działalności przemysłowej. Wreszcie zmiany technologiczne (cyfryzacja społeczeństw i gospodarki) i zmiany społeczne, wynikające m.in. z rozwoju technologii mobilnych czy mediów społecznościowych, wymuszają wypracowywanie nowych modeli biznesowych. Wszystkie te procesy stanowią zarazem zagrożenie dla dotychczasowych impulsów rozwoju, jak i nadzieję na nowe źródła przychodów. Budowa nowej gospodarki, potrafiącej sprostać powyższym wyzwaniom, wymaga analizy megatrendów. Zaostrzająca się konkurencja z gospodarkami wschodzącymi czy zagrożenia geopolityczne (konflikt rosyjsko-ukraiński, Brexit) wymagają, by otoczenie makroekonomiczne było stabilne – przede wszystkim dzięki równowadze w finansach publicznych.

Nowy model rozwoju

Przez ostatnie 25 lat w Polsce dominował model rozwoju, z którego **korzyści czerpały głównie niektóre grupy społeczeństwa**. Rozwój był postrzegany przede wszystkim przez pryzmat wzrostu aglomeracji i dużych miast. W dotychczasowej polityce państwa nie skupiano się wystarczająco na działaniach wyprzedzających, ukierunkowujących rozwój w sferach życia społeczno-gospodarczego, tak aby odpowiednio wcześniej zapobiegać negatywnym zjawiskom. **Doraźne decyzje zapadały często z opóźnieniem, w sposób niespójny i nieskoordynowany**. W rezultacie działania nie przynosiły efektu dla realizacji celów wskazanych w strategiach. Nie zmieniały również struktury gospodarki na bardziej innowacyjną, efektywnie wykorzystującą dostępne zasoby.

SOR przedstawia **nowy model rozwoju – rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony**. Jego fundamentalnym wyzwaniem jest **przebudowanie modelu gospodarczego tak, żeby służył on całemu społeczeństwu**.

Strategia proponuje zwiększenie udziału instytucji państwa – jego programowo-strategicznej i koordynacyjnej roli – w kształtowaniu procesów gospodarczych, społecznych i terytorialnych. Przy zachowaniu konstytucyjnego modelu gospodarki rynkowej, państwo ma wspierać wzrost i inspirować przedsiębiorców w rozwoju nowych dziedzin gospodarki, które zwiększą jej innowacyjność.

Czym jest odpowiedzialny rozwój? To rozwój z myślą o przyszłych pokoleniach, dlatego musi łączyć konkurencyjność gospodarki, dbałość o środowisko naturalne i jakość życia, przy jednoczesnym zachowaniu **stabilności finansów publicznych**. Rola państwa, które zarządza procesami rozwojowymi nie może sprowadzać się do redystrybucji środków finansowych. **Państwo musi być bardziej efektywne**, bo tylko ono może prowadzić polityki publiczne, by skutecznie i odpowiedzialnie reagować na wyzwania. Nowoczesna, konkurencyjna i zrównoważona gospodarka oraz trwały wzrost gospodarczy muszą się opierać na **silnych, innowacyjnych firmach**, stąd niezwykle ważne jest ich wspieranie. Odpowiedzialny rozwój oznacza też politykę budowania krajowego kapitału – jego pomnażanie to klucz do sukcesu. Inny ważny komponent to **nowoczesna infrastruktura służąca potrzebom gospodarczym i jakości życia**. Potrzebna jest modernizacja sieci transportowych i technicznych, a także rozwiązania ICT. Kolejna istotna składowa to **kapitał ludzki**, bowiem najlepszą inwestycją jest inwestycja w ludzi. Należy przeciwdziałać „wypychaniu” niektórych grup społecznych z procesów rozwojowych. Rozwój odpowiedzialny to **rozwój włączający, a nie wykluczający**. **Rozwój zrównoważony terytorialnie** to pełniejsze wykorzystanie potencjałów terytorialnych obszarów wiejskich i miast oraz włączenie w procesy rozwojowe regionów zmagających się z trudnościami.

Zasady realizacji *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju*

Sformułowane poniżej zasady organizują proces programowania i realizacji *Strategii*, od określania celów i kierunków interwencji, po procesy wdrażania, monitorowania i oceny uzyskanych rezultatów:

- **Państwo umiejące wybrać** – selektywność podejścia oznacza koncentrację na produktach, technologiach, branżach lub sektorach, które umożliwią realizację celów *Strategii*. Przede wszystkim chodzi o zwiększenie produktywności i dochodów oraz poprawę jakości życia społeczeństwa.
- **Zintegrowana polityka wykorzystująca potencjał polskiej przestrzeni** – koncentracja działań różnych podmiotów (rząd, samorząd, podmioty gospodarcze i partnerzy społeczni) i ich koordynowanie już na poziomie programowania, a następnie realizacji pozwoli uzyskać efekt synergii niezbędny dla osiągnięcia celów.
- **Polska silna współpracą** – dzięki współpracy podmiotów publicznych, biznesu i obywateli zwiększą się szanse realizacji celów SOR. Wzrośnie też poziom kapitału społecznego oraz poczucie zaangażowania w politykę rozwojową.
- **Polska aktywnym graczem o kształt UE** – kluczowe jest aktywne uczestnictwo w kształtowaniu polityk unijnych tak, aby sprzyjały realizacji celów *Strategii*. Ważne też jest wykorzystywanie środków unijnych na cele prorozwojowe i proinnowacyjne.
- **Polska silna oszczędnościami i inwestycjami swoich obywateli** – stworzenie warunków, dzięki którym realizacja działań rozwojowych zaangażuje w szerszej skali środki krajowe, w szczególności prywatne.
- **Rozwój świadomy demograficznie** – ukierunkowanie interwencji w ramach poszczególnych polityk publicznych tak, aby uwzględniały występujące trendy demograficzne.

Cel główny, cele szczegółowe i oczekiwane rezultaty

Celem głównym *Strategii* jest: ***Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.***

Strategia jest ukierunkowana na **inkluzywny rozwój społeczno-gospodarczy**. Przyjęto, że główną siłą napędową rozwoju i priorytetem publicznym jest **spójność społeczna**. SOR podporządkowuje działania w sferze gospodarczej osiąganiu celów związanych z poziomem i jakością życia obywateli Polski. Kładzie nacisk na to, aby beneficjentem rozwoju gospodarczego byli zwykli obywatele oraz obszary dotąd pomijane w polityce rozwoju.

Oczekiwany efekt realizacji *Strategii* w perspektywie długookresowej dla obywateli będzie wzrost dochodów oraz poprawa jakości życia, rozumiana jako stworzenie przyjaznych warunków bytowych, przede wszystkim dla rodzin; zapewnienie odpowiedniej jakości edukacji; wzrost zatrudnienia i lepsze jakościowo miejsca pracy; poprawa dostępu do infrastruktury; zapewnienie odpowiedniej opieki medycznej; satysfakcjonującego stanu środowiska oraz poczucia bezpieczeństwa.

Najważniejsze efekty długookresowe dla gospodarki to przede wszystkim zmiana struktury PKB Polski w wyniku zwiększenia roli innowacji w jego tworzeniu. Przyczyni się to do szybszej konwergencji dochodów Polaków do poziomu średniej UE.

W sferze instytucjonalnej efektem realizacji SOR będzie państwo bardziej przyjazne dla obywateli i przedsiębiorców.

W sferze społecznej efektami realizacji *Strategii* będą ograniczenie wykluczenia społecznego i ubóstwa oraz wszelkiego rodzaju nierówności społecznych, a także budowa silnego kapitału społecznego i zwiększenie jego roli w rozwoju.

Cel szczegółowy I - Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną

Wzrost globalnej konkurencyjności polskiego przemysłu będzie możliwy dzięki **reindustrializacji**. Dla wzrostu innowacyjności kluczowy jest przemysł, ponieważ wydaje najwięcej na B+R, a **zwiększenie innowacyjności** polskich przedsiębiorstw na rynku krajowym i rynkach zagranicznych jest niezbędne dla stworzenia nowych przewag konkurencyjnych. Podstawą polskiej gospodarki są **małe i średnie przedsiębiorstwa**, toteż należy im zapewnić optymalne warunki do rozwoju. Wprowadzone zostaną nowoczesne instrumenty rozwoju firm i zmniejszone zostaną bariery rozwojowe dla przedsiębiorczości, wspierane będą przekształcenia strukturalne w celu poprawy konkurencyjności polskich rolników i przetwórców rolno-spożywczych. W tym celu zmobilizowane zostaną środki finansowe, a **kapitał dla rozwoju** będzie dostępny dzięki trwałemu zwiększeniu stopy inwestycji i ich jakości, przy większym wykorzystaniu środków krajowych. Elementem pomnażania rodzimego kapitału będzie też **ekspansja zagraniczna**, która wymaga zwiększenia umiędzynarodowienia polskiej gospodarki oraz eksportu towarów zaawansowanych technologicznie.

Cel szczegółowy II - Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony

Spójność społeczna wymaga, by równomiernie dzielić korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego. Istotny jest **rozwój zrównoważony terytorialnie**, co oznacza konieczność likwidacji barier i wzmacniania regionów zmagających się z trudnościami. Niezbędna jest pomoc dla obszarów wiejskich czy średnich miast, które tracą funkcje społeczno-gospodarcze. Należy więc podnieść skuteczność i jakość wdrażanych polityk regionalnych oraz wzmocnić lokalne przewagi konkurencyjne w oparciu o specjalizacje gospodarcze i nowe nisze rynkowe.

Cel szczegółowy III - Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu

Prawo musi służyć obywatelom i gospodarce, dlatego powinno zostać uproszczone. Dzięki zmianom legislacyjnym powstanie stabilne i przewidywalne otoczenie prawne. Zostanie przeprowadzona deregulacja, usprawniony będzie system prawny i nastąpi racjonalizacja procesów legislacyjnych. **Skuteczne instytucje publiczne muszą być inkluzywne, dostępne i otwarte dla obywateli i przedsiębiorców.** Potrzebna jest sprawna koordynacja najważniejszych procesów gospodarczych i społecznych, odbiurokratyzowanie administracji, poprawa planowania przestrzennego, wyższa skuteczność wymiaru sprawiedliwości, zmiany w systemie zamówień publicznych, a także większa rola dialogu społecznego i obywatelskiego. Ważnym elementem nowoczesnego państwa, czyli **cyfrowego państwa usługowego**, jest elektronizacja obsługi obywateli i przedsiębiorców, co poprawi funkcjonowanie administracji, obniży jej koszty i uprości działalność przedsiębiorstw. Skuteczne państwo cechują **stabilne, efektywne i zrównoważone finanse publiczne**. Zostanie **zwiększona efektywność wykorzystania środków UE**. Nastąpi to poprzez przeorientowanie sposobu ich wykorzystania w kierunku objęcia dofinansowaniem przedsięwzięć kluczowych dla celów rozwojowych.

Podejmowane działania w ramach trzech celów szczegółowych będą uwarunkowane koniecznością **zapewnienia trwałej stabilności makroekonomicznej, w tym również w kontekście polityki budżetowej państwa** (utrzymanie stabilności finansów publicznych, przy jednoczesnym wspieraniu inkluzywnego wzrostu gospodarczego pozostaje priorytetem polityki gospodarczej). Działania te będą uzupełniane przez realizację przedsięwzięć infrastrukturalnych i wprowadzanie zmian o charakterze regulacyjnym i instytucjonalnym, w tak kluczowych dziedzinach dla rozwoju gospodarczego i jakości życia jak **rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, w obszarze cyfryzacji, transportu**, pozyskiwania i dystrybucji **energii** oraz zapewnienia dobrego stanu **środowiska**. Realizacji celów społeczno-gospodarczych służyć będzie **wzmocnienie narodowego potencjału bezpieczeństwa** umożliwiającego zapobieganie i przeciwdziałanie współczesnym zagrożeniom.

OPIS GŁÓWNYCH OBSZARÓW KONCENTRACJI DZIAŁAŃ

Cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną

Obecnie rozgrywają się co najmniej trzy rewolucje technologiczne: cyfrowa (np. Internet Rzeczy), biogospodarcza (np. biofarmacja) oraz energetyczna. Zdecydują one o kształcie przyszłej gospodarki globalnej oraz miejscu, jakie zajmie w niej Polska. Właściwe przygotowanie polskich firm na wyzwania związane ze zmianami technologicznymi wymaga intensyfikacji działań ukierunkowanych na rozprzestrzenianie się we wszystkich sektorach technologii o horyzontalnym zastosowaniu (mikro- i nanoelektronika, nanotechnologie, przemysłowa biotechnologia, zaawansowane materiały, fotonika czy zaawansowane technologie wytwarzania). Z drugiej strony, oznacza konieczność działań stymulujących rozwój sektorów o potencjale dynamicznego wzrostu, a także służących aktywizacji w Polsce bardziej dochodowych ogniw globalnych łańcuchów wartości oraz wyłonieniu firm pełniących rolę integratorów takich łańcuchów.

Budowanie trwałych przewag konkurencyjnych gospodarki wymaga aktywnego i selektywnego wsparcia tych sektorów, które wg dostępnej obecnie wiedzy mają znaczący potencjał pozwalający na odniesienie sukcesu w skali globalnej. Wiąże się to z koniecznością dokonywania przez państwo strategicznych wyborów obszarów mogących generować największe efekty dla całej gospodarki. Zakłada się zatem odchodzenie od dotychczasowego wspierania wszystkich sektorów/branż na rzecz zindywidualizowanych pakietów dla poszczególnych sektorów strategicznych, mogących stać się w przyszłości motorami polskiej gospodarki.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju określa 10 sektorów jako strategiczne, tj.:

- 1) sektor produkcji środków transportu (np. e-busy, pojazdy szynowe, statki specjalistyczne)
- 2) elektronika profesjonalna (np. inteligentne liczniki energii, falowniki, ładowarki do samochodów, sensory)
- 3) sektor specjalistycznych technologii teleinformatycznych (np. fintech, automatyka maszyn i budynków, cyberbezpieczeństwo, gry komputerowe, bioinformatyka)
- 4) sektor lotniczo-kosmiczny (np. drony, elementy satelitów)
- 5) sektor produkcji urządzeń i nowoczesnych usług medycznych (np. e-medycyna / wyroby medyczne / terapie / farmaceutyki)
- 6) sektor systemów wydobywczych (np. inteligentna kopalnia)
- 7) sektor odzysku materiałowego surowców
- 8) sektor ekobudownictwa (np. budynki pasywne, pikoenergetyka)
- 9) sektor żywności wysokiej jakości
- 10) sektor systemów militarnych.

Będzie to proces wymagający czasu i przebudowy m.in. funkcjonujących obecnie systemów wsparcia przemysłu, innowacji, eksportu, czy też inwestycji. Polityka przemysłowa musi być oparta o podejście ekosystemowe, tworzące ugruntowany potencjał do transferu i absorpcji wiedzy i kompetencji. Nowy model systemu wsparcia przedsiębiorczości i innowacyjności opierać się będzie na koncentracji w wymiarze branżowym/sektorowym/technologicznym (wsparcie skoncentrowane na technologiach, branżach/sektorach mających istotny wpływ na rozwój gospodarki), koncentracji finansowej (wieloletnie, duże programy tematyczne) oraz terytorialnej (geograficzne centra wynikające z nałożenia krajowych i regionalnych specjalizacji). W rezultacie możliwe będzie zapewnienie wsparcia na wszystkich etapach rozwoju produktu, zróżnicowanego w zależności od zdefiniowanego potencjału i potrzeb.

Obszar: Reindustrializacja

Bardziej konkurencyjny przemysł, to **przemysł oparty na innowacjach - tworzący je i wykorzystujący w procesach produkcji**, przemysł bazujący na cyfryzacji i zaawansowanej automatyzacji, funkcjonujący w inteligentnych łańcuchach łączących dostawców, producentów, odbiorców i konsumentów. W efekcie powyższego przemysł staje się bardziej wydajny, elastyczny i konkurencyjny. **Efektom podejmowanych działań** na rzecz inteligentnej reindustrializacji będzie nasycenie przemysłu wysokowartościowymi usługami (B+R, design, ICT). Zwiększy to udział innowacyjnych produktów wytwarzanych w przemyśle oraz będzie dźwignią wzrostu produktywności.

Podstawowe działania będą koncentrowały się na **tworzeniu warunków dla powstawania i wdrażania innowacyjnych rozwiązań** w przemyśle, m.in. poprzez wsparcie organizacyjno-finansowe projektów badawczych i biznesowych realizowanych przez krajowe podmioty gospodarcze w ramach krajowych klastrów kluczowych, platform, porozumień, itp. Wspierać je będą rozwój i szersze wykorzystanie nowych przełomowych produktów i technologii.

Nieuchronny proces cyfryzacji przemysłu, napędzany przez rozwiązania IT, zwłaszcza big data, Internet Rzeczy czy systemy cyberfizyczne, to podstawowe wyzwanie dla **rozwoju infrastruktury technicznej i kompetencji dla „Przemysłu 4.0”**. Istotą jest tutaj przebudowa i integracja infrastruktury technicznej oraz wdrożenie na szeroką skalę produkcji czujników i systemów sterowania, umożliwiających powstawanie nowych modeli zarządzania i wytwarzania.

Wsparciem zmian w tym obszarze jest **stworzenie spójnego systemu instytucji odpowiedzialnych za standaryzację, akredytację, normalizację, metrologię oraz certyfikację**. Jednocześnie uporządkowany zostanie zakres oraz tematyka poszczególnych jednostek nadzoru i kontroli rynku. Zostaną przeprowadzone zmiany w funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych. Kluczowe w tym kontekście jest wdrożenie inteligentnych zamówień publicznych, poprzez wypracowanie zintegrowanej polityki zakupowej państwa.

Rozwój przemysłu to adekwatna **polityka surowcowa**, gdzie zapewnienie stabilności podaży nieenergetycznych surowców mineralnych i kopalin, w warunkach nieodnawialności zasobów pozostaje wyzwaniem. W tym zakresie przewiduje się opracowanie katalogu działań na rzecz zabezpieczenia dostępu przemysłu do tych surowców, ze szczególnym uwzględnieniem koncepcji gospodarki o obiegu zamkniętym i dyplomacji surowcowej.

Dynamiczny rozwój przemysłu związany z czwartą rewolucją przemysłową („Przemysł 4.0”) wymagać będzie **wysokiej jakości kapitału ludzkiego**. Odpowiednio przygotowana kadra, posługująca się głównie wiedzą, wykorzystująca w swej pracy nowoczesne techniki zdobywania informacji oraz przetwarzania danych, to niezbędny warunek rozwoju gospodarki. Umiejętności, kompetencje i kwalifikacje wymagane od pracowników mają stale wzrastać i będą dotyczyły wszystkich poziomów zatrudnienia. Kluczowym celem reformy kształcenia zawodowego i ustawicznego jest zwiększenie jego skuteczności i efektywności oraz zharmonizowanie z rynkiem pracy.

PRZYKŁADOWE PROJEKTY FLAGOWE ZAWARTE W STRATEGII

- **Batory** – stymulowanie rozwoju technologii, projektowania i budowy polskich jednostek pływających i konstrukcji morskich, przesunięcie sektora stocznioowego w kierunku produkcji, innowacyjnych produktów i wyspecjalizowanych jednostek o wysokiej wartości dodanej.
- **Żwirko i Wigura** – stymulowanie rozwoju zintegrowanych systemów zarządczych pozyskujących dane z bezałogowych statków powietrznych – usługi oparte na wykorzystaniu dronów.
- **E-bus** – stymulowanie projektowania i produkcji polskich pojazdów elektrycznych na potrzeby komunikacji miejskiej; budowa silnych podmiotów na wszystkich etapach łańcucha wartości w sektorze produkcji taboru komunikacji miejskiej – autobusy elektryczne, tramwaje.
- **Samochód elektryczny** – stymulowanie rozwoju technologii, produkcji i rynku samochodów elektrycznych.
- **Luxtorpeda 2.0** – stymulowanie rozwoju technologii i produkcji polskich pojazdów szynowych, ze szczególnym uwzględnieniem pojazdów transportu pasażerskiego.
- **Cyberpark Enigma** – w ramach rozwoju kompetencji polskich firm i jednostek naukowo-badawczych w dziedzinie cyberbezpieczeństwa i analizy danych powstanie ośrodek dysponujący potencjałem pozwalającym konkurować na europejskim rynku specjalistycznych usług IT Wypracowane zostaną również inne rozwiązania wspierające rozwój polskiego potencjału sektora IT.
- **Telemedycyna** – stymulowanie rozwoju nowoczesnych usług i produktów medycznych wykorzystujących innowacyjne technologie komunikacyjne; zostaną przygotowane innowacyjne produkty (usługi i technologie) służące poprawie dostępu do specjalistycznych usług medycznych.
- **Centrum Rozwoju Biotechnologii** – budowanie pozycji Polski jako europejskiego centrum (hubu) zaawansowanych leków generycznych i leków biopodobnych. Wspomoże możliwości rozwoju polskich firm w produkcji nowoczesnych leków i ekspansji na globalne rynki.
- **Polskie wyroby medyczne** – wsparcie badań i rozwoju oraz komercjalizacji wyrobów medycznych ze strategicznych grup (m.in. polski robot medyczny, sztuczne narządy, usieciowane rozwiązania w zakresie oprogramowania – software+devices, systemy wspomaganie lub zastępowania zmysłów), mające na celu stymulowanie rozwoju nowoczesnej aparatury medycznej na rynek krajowy i rynki zagraniczne.
- **Program Ekobudownictwo** – stymulowanie przygotowania i wdrażania wybranych produktów budownictwa ekologicznego (w tym z surowców naturalnych, m.in. z drewna), z uwzględnieniem wymogów efektywności energetycznej nowoczesnych materiałów budowlanych.
- **Polskie meble** – stymulowanie rozwoju wzornictwa przemysłowego i tworzenia silnych polskich marek, wykorzystujących nowoczesne technologie i eko-wzornictwo (eko-design).
- **Program Inteligentna kopalnia** – stymulowanie rozwoju produktów umożliwiających zdobycie przez polski przemysł istotnej pozycji na globalnym rynku maszyn górniczych i budowlanych.

Obszar: Rozwój innowacyjnych firm

Polska zajmuje odległe miejsce w międzynarodowych rankingach innowacyjności. Choć nastąpił postęp technologiczny w przedsiębiorstwach, to nadal istnieje szereg barier o charakterze systemowym. Relacja wydatków na B+R do PKB nadal jest stosunkowo niska, a skłonność przedsiębiorców do działań proinnowacyjnych jest ograniczona. Wzrost innowacyjności polskich przedsiębiorstw będzie oparty o zwiększoną koncentrację tematyczną nakładów na B+R+I na bazie Krajowych Inteligentnych Specjalizacji (KIS). Określone w ten sposób tzw. Programy Pierwszej Prędkości otrzymają wsparcie finansowe, wraz z działaniami likwidującymi bariery rozwojowe (legislacyjne, organizacyjne, instytucjonalne).

Kluczowe kierunki interwencji to **wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w narodowym systemie innowacji**, poprzez promocję kultury przedsiębiorczości i mobilności. Planowane zmiany w systemie edukacji będą ukierunkowane na kształtowanie postaw sprzyjających innowacyjności (np. akceptacja ryzyka związanego z nowościami). Stworzony zostanie kompleksowy system kształcenia innowatorów. Przeprowadzona zostanie także reforma szkolnictwa wyższego. Transferowi wiedzy ze sfery naukowej do firm będzie sprzyjać reforma instytutów badawczych. Likwidowane będą bariery prawno-administracyjne (m.in. dzięki pakietowi *Konstytucja dla biznesu*) tak, aby zmniejszyć ryzyko biznesowe i skłonić tym samym przedsiębiorców do szerszego angażowania się w projekty innowacyjne. Dzięki rozbudowie systemu bodźców fiskalnych oraz instrumentów finansowo-organizacyjnych nastąpi **mobilizacja kapitału prywatnego na rzecz prowadzenia działalności B+R+I oraz zwiększy się stopień komercjalizacji wyników prac B+R**. Istotnym adresatem tych działań będą młode innowacyjne firmy. Ich powstawaniu i rozwojowi będzie sprzyjać m.in. program *Start in Poland*. Poza działaniami finansowymi, komercjalizacji wyników prac B+R służyć będzie profesjonalizacja usług dostarczanych przez instytucje otoczenia biznesu. Ważnym instrumentem stymulowania popytu na innowacje będzie mądrze zaprojektowany system zamówień publicznych. Wreszcie, **zwiększona zdolność i skłonność firm do eksportu i lokowania bezpośrednich inwestycji za granicą będzie stymulować zewnętrzny popyt na innowacje**.

Obszar: Małe i średnie przedsiębiorstwa

Mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) zatrudniają 70% pracowników w sektorze prywatnym i generują dwie trzecie PKB. Wiele z nich to gospodarstwa rolne, z których ponad połowa ma mniej niż 5 ha. Wsparcie profesjonalizacji i modernizacji podniesie dochodowość, konkurencyjność i innowacyjność tych przedsiębiorstw. MŚP potrzebują nowoczesnych instrumentów rozwoju – zarówno finansowych jak i organizacyjnych. By uwolnić potencjał rozwojowy najmniejszych podmiotów, należy zmniejszyć bariery blokujące przedsiębiorczość – na poziomie krajowym i lokalnym.

Uproszczenie otoczenia prawnego przysłuży się przede wszystkim najmniejszym podmiotom i zwiększy ich konkurencyjność. Poza wcześniej wspomnianą *Konstytucją dla biznesu* sukcesywnie wdrażany będzie pakiet ustaw pn. „100 zmian dla firm” (np. regulacja sukcesji w firmach rodzinnych i Prosta Spółkę Akcyjną). Owe zmiany składają się na nową filozofię tworzenia prawa (z ograniczonymi rygorami prawa gospodarczego) oraz nową formą jego egzekwowania (mediacje z administracją publiczną). Przeprowadzona zostanie też **reforma otoczenia instytucjonalnego**, administracja będzie aktywnie działać na rzecz rozwoju rynku krajowego i dostępu do rynków międzynarodowych. Rozwijane będą e-usługi publiczne, przeprowadzona zostanie reforma sądownictwa gospodarczego. Wdrażane są już usprawnienia działania Krajowej Administracji Skarbowej. W dalszym ciągu potrzebne są instrumenty finansowe, które pozwolą na **finansowanie inwestycji i rozwój skali działalności MŚP**. Wsparcie będzie bardziej selektywne i lepiej dostosowane do potrzeb przedsiębiorców, rozwijane będą instrumenty polskiego rynku kapitałowego. Udogodnieniem jest wprowadzona nowa niższa stawka CIT (15%) dla mikro- i małych przedsiębiorstw. Na wsparcie mogą liczyć **gospodarstwa rolne i producenci rolno-spożywczy**, którzy dzięki modernizacji poprawią swoją dochodowość. Interwencje publiczne dotyczyć będą rozwoju oferty produktów regionalnych i ekologicznych, wsparcia lokalnego przetwórstwa i handlu bezpośredniego, a także funkcji pozarolniczych gospodarstw. Wreszcie MŚP otrzymają dostęp do programów **wspierających przedsiębiorczość i budujących kompetencje zawodowe**. Pośród mechanizmów wsparcia biznesu uruchomione zostaną m.in.: Centrum Rozwoju MŚP (Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości - PARP oraz Grupa PFR), nowe Instytucje Otoczenia Biznesu (IOB) czy unowocześniony system doradztwa rolniczego.

Obszar: Kapitał dla rozwoju

Gospodarka Polski charakteryzuje się niską stopą inwestycji, szczególnie sektora prywatnego. Sektor bankowy jest ukierunkowany na finansowanie nieruchomości i konsumpcji, a poziom oszczędności Polaków jest niski.

Wreszcie efektywność i koordynacja wydatków publicznych jest niezadowalająca. Wdrożenie polityki rozwojowej wymaga mobilizacji różnych źródeł, co zwiększy poziom inwestycji.

Należy zwiększyć **koordynację wsparcia inwestycji rozwojowych**. Szczególną rolę w tym zakresie ma pełnić Polski Fundusz Rozwoju (PFR) – narzędzie realizacji kluczowych programów rządowych, takich jak np. programy: *Start in Poland*, *Ekspansji Międzynarodowej Polskich Przedsiębiorstw*, *Gwarancji dla MŚP*, *Rozwoju Kapitału*, *Mieszkanie+*, *Elektromobilności*. Grupa PFR będzie koordynować działania Agencji Rozwoju Przemysłu, Banku Gospodarstwa Krajowego, Korporacji Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych, PARP oraz Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu S.A.. Równolegle stworzona zostanie Polityka inwestycyjna, czyli systemy: poszukiwania, wspierania i obsługi inwestorów, oceny inwestycji i promocji. Istotna będzie również reorganizacja nadzoru nad spółkami Skarbu Państwa w ramach Polskiej Grupy Kapitałowej. **Rozwój rynku finansowego**, poza wspieraniem MŚP w dostępie do kapitału i stworzeniem systemu współdzielenia ryzyk inwestycyjnych, będzie się opierał na zmianach regulacyjnych i instytucjonalnych. Wzmocnione zostanie znaczenie GPW i rynku kapitałowego w Polsce. Ocena ryzyka i usprawnienie działania instrumentów dłużnych będą prowadzone przez centrum ratingu i analiz. **Zwiększenie puli środków inwestycyjnych** będzie możliwe dzięki dostosowaniu wydatkowania środków unijnych do celów SOR, szerszemu wykorzystaniu źródeł finansowania inwestycji (EBI, EFI, EBOIR, EFIS) oraz rozwój partnerstwa publiczno-prywatnego. Równie ważna **będzie budowa długoterminowego kapitału Polaków**, co oznacza reformę systemu emerytalnego, wprowadzenie dobrowolnych pracowniczych planów kapitałowych (PPK), a także wsparcie oszczędzania na cele mieszkaniowe (Mieszkanie+).

Obszar: Ekspansja zagraniczna

Rosnący poziom eksportu z Polski jest przede wszystkim wynikiem niskich kosztów pracy. Rodzime firmy, a są to głównie duże przedsiębiorstwa, sprzedają swoje produkty do krajów unijnych, lecz udział produktów zaawansowanych technologicznie jest niski. Umiedzynarodowienie polskiej gospodarki powinno dokonać się poprzez poszerzenie grona firm uczestniczących w wymianie handlowej oraz dzięki rozwojowi zaawansowanych form współpracy z zagranicą. Podniesienie poziomu innowacyjności polskiej gospodarki przyczyni się do większego eksportu towarów zaawansowanych technologicznie.

Należy **wzmocnić rozpoznawalność polskich produktów na rynkach światowych, Marki „Polska” oraz Marki Polskiej Gospodarki**. Potrzebna jest koncentracja wsparcia na branżach stanowiących ważną pozycję eksportową kraju oraz na tych sektorach, które mogą w przyszłości decydować o pozycji konkurencyjnej Polski w świecie. Sukcesywnie następuje przeorganizowane otoczenia instytucjonalnego wspierającego eksporterów. W ramach Grupy Polskiego Funduszu Rozwoju zostały skoordynowane różne instrumenty wsparcia finansowego eksporterów, realizowanego dotychczas przez wiele podmiotów. Powstała Polska Agencja Inwestycji i Handlu S.A. odpowiedzialna za doradztwo w zakresie eksportu, inwestycji oraz ekspansji na rynki międzynarodowe. Co więcej zostanie opracowany i wdrożony system promocji polskiej żywności, który zapewni zwiększenie udziału polskich produktów żywnościowych w handlu na rynkach zagranicznych, poprzez wzrost rozpoznawalności marek i ich konkurencyjności. Ponadto będzie utworzony spójny portal promocji eksportu – miejsce z najważniejszymi informacjami dla firm zainteresowanych zagranicznymi rynkami. Powyższe działania pozwolą **zwiększyć stopień internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw**, przyniosą poprawę rozpoznawalności polskich produktów i usług za granicą oraz umocnią wizerunek Polski jako pożądanego partnera do współpracy gospodarczej. **Unowocześnienie oferty eksportowej** wymaga ścisłej koordynacji polityki wspierania eksportu i działań rozwojowych oraz poświęcenia szczególnej uwagi międzynarodowej działalności firm wysokotechnologicznych. Równolegle zostaną podjęte działania **wspierające nowe kierunki ekspansji polskich firm**, np. poprzez rozwój relacji dwustronnych na rynkach perspektywicznych – azjatyckim, afrykańskim i amerykańskim.

Cell II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony

Obszar: Spójność społeczna

Jednym z najważniejszych wyzwań dla rozwoju kraju i spójności społecznej są niekorzystne trendy demograficzne, które przejawiają się spadkiem liczby osób w wieku produkcyjnym, niską dzietnością oraz postępującym starzeniem się społeczeństwa. Sytuacja ta ma realny wpływ na gospodarkę Polski a zwłaszcza na jej potencjał i możliwości rozwoju. W odpowiedzi na te wyzwania w ramach SOR przygotowano **aktywną politykę prorodziną**, która oznacza kompleksowe i systemowe wspieranie rodzin z dziećmi. Obok już wprowadzonych rozwiązań w tym zakresie (urlopy), bezpośrednie wsparcie finansowe dla rodzin posiadających dzieci (**Rodzina 500+**) w SOR przewidziano dodatkowo takie projekty strategiczne jak **Polityka rodzinna i opieka nad dziećmi**, **Zdrowa Mama**, czy **Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”**.

Efekty zmian demograficznych będą widoczne zwłaszcza na rynku pracy, gdzie odpływ osób spowoduje zmianę strategii zatrudnienia, w tym zwiększenie działań na rzecz **aktywizacji obecnie niewykorzystanych potencjałów zasobów ludzkich**. W ich ramach wprowadzone zostaną programy dotyczące kompleksowej aktywizacji osób młodych, osób z obszarów wiejskich, kobiet czy osób z niepełnosprawnościami. Dodatkowo, w celu uzupełnienia brakujących zasobów kadrowych, zostaną podjęte działania na rzecz stworzenia kompleksowej **polityki migracyjnej** tak, aby do Polski przyjeżdżały/wracały osoby o odpowiednich kwalifikacjach, które staną się cennym zasobem dla polskiej gospodarki.

Istotnym problemem w Polsce jest także nierówny dostęp do wielu usług społecznych, w tym m.in. mieszkalnictwa, opieki nad osobami niesamodzielnymi (osobami starszymi, z niepełnosprawnościami, dziećmi), czy usług zdrowotnych. **Poprawa dostępności do ww. usług** wymaga lepszej koordynacji i przestrzennego ich zróżnicowania. W odpowiedzi na te potrzeby zostały przewidziane m.in.: nowa polityka mieszkaniowa w postaci Narodowego Programu Mieszkaniowego, reforma opieki nad osobami niesamodzielnymi, a także działania włączające do życia społecznego osoby z niepełnosprawnościami i osoby starsze.

Wciąż aktualnym wyzwaniem pozostaje przeciwdziałanie ubóstwu i jego konsekwencjom. Potrzebne jest **zapewnienie spójności działań na rzecz rzeczywistej integracji społecznej niektórych grup**. W tym celu będą realizowane działania usprawniające funkcjonowanie pomocy społecznej, zapewniające osobom starszym dostęp do wybranych, bezpłatnych leków czy rozwijające ekonomię społeczną. Zostaną także przetestowane nowe pomysły na rozwiązywanie problemów społecznych – np. poszukiwanie skutecznych sposobów na przeciwdziałanie bezdomności, alienacji osób z zaburzeniami psychicznymi, czy kształcenie osób z niepełnosprawnościami.

Obszar: Rozwój zrównoważony terytorialnie

Zrównoważony rozwój społeczny i regionalny to harmonijny rozwój całego kraju, wrażliwy na terytorialną różnorodność i jej atuty, a jednocześnie dbający o zapewnienie całemu społeczeństwu wysokiej jakości życia. Efektywność działań rozwojowych jest uwarunkowana adekwatnym dostosowaniem ich zakresu i mechanizmu wdrażania do specyfiki poszczególnych obszarów: indywidualnych potencjałów, deficytów i wzajemnych zależności. Zakładane efekty działań rozwojowych podejmowanych w tym obszarze to przede wszystkim **nowe miejsca pracy dobrej jakości**, przekładające się na **wyższe dochody mieszkańców i większą bazę dochodową samorządów**. Warto w tym kontekście zwrócić uwagę na szczególną rolę samorządów

regionalnych i lokalnych, w związku z przypisaniem im większości kompetencji związanych z dostępem do usług publicznych na szczeblu lokalnym. Właściwe określenie ram polityk publicznych na szczeblu krajowym musi iść w parze z ich skuteczną realizacją na szczeblu samorządowym, gdzie zlokalizowana jest większość zasobów (organizacyjnych, instytucjonalnych, finansowych) niezbędnych dla ich realizacji.

W obszarze **rozwój zrównoważony terytorialnie** polityka regionalna w dalszym ciągu będzie wzmocniała terytorialne potencjały rozwojowe i specjalizacje, głównie w kierunku aktywizacji gospodarczej, rozwoju lokalnych rynków pracy i mobilizacji zawodowej mieszkańców. W efekcie **dysproporcje w poziomie rozwoju gospodarczego podregionów** (mierzone poziomem PKB na mieszkańca) **nie będą się pogłębiać**, a jednocześnie wzrosną dochody ich mieszkańców i samorządów terytorialnych. Działania realizowane będą w sposób zintegrowany, łącznie interwencje sektorowe i różne źródła finansowania (unijne i krajowe), z uwzględnieniem specyfiki ponadregionalnej, regionalnej, lokalnej i obszarów funkcjonalnych.

W sposób szczególny potraktowane zostaną **obszary zmagające się z trudnościami o charakterze restrukturyzacyjnym i adaptacyjnym**. W efekcie planowanych interwencji zwiększy się udział inwestycji prywatnych (np. w najstarszych gospodarczo województwach udział nakładów inwestycyjnych sektora prywatnego w inwestycjach ogółem zbliży się do średniej krajowej). **Ukierunkowana interwencja dla miast średnich, tracących funkcje społeczno-gospodarcze**, będzie miała na celu aktywizację ich zasobów i potencjałów oraz zapewnienie trwałych podstaw rozwojowych poprzez wzrost aktywności gospodarczej (szczególnie innowacyjnej) i wzrost poziomu zatrudnienia (szczególnie w sektorze usług wyższego rzędu). Sprzyjać to będzie stabilizacji i przywracaniu roli średnich miast, jako ważnych centrów aktywności społecznej i gospodarczej w policentrycznym systemie osadniczym.

Jednocześnie Strategia wychodzi naprzeciw największym wyzwaniom dużych miast, poprzez takie działania, jak realizacja strategii niskoemisyjnych (transport publiczny, efektywność energetyczna, jakość powietrza), przeciwdziałanie niekontrolowanej suburbanizacji, poprawa ładu przestrzennego. Kluczowa tutaj będzie lepsza koordynacja działań prorozwojowych podejmowanych w aglomeracjach oraz w obrębie ich obszarów funkcjonalnych.

Pobudzanie rozwoju obszarów wiejskich to przede wszystkim działania horyzontalne, skierowane na poprawę warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, zwiększającej możliwość podjęcia pracy poza rolnictwem, wzrost dostępności i jakości usług publicznych, podnoszenie kwalifikacji zawodowych i poprawę mobilności międzysektorowej, na które będą miały wpływ m.in. zwiększenie wahadłowej mobilności przestrzennej. Szczególne miejsce w działaniach na rzecz obszarów wiejskich i małych miast zajmie aktywizacja obszarów zagrożonych marginalizacją. W wyniku interwencji zwiększą się dochody gospodarstw domowych na wsi (wzrost relacji rocznych dochodów na wsi w stosunku do miasta – z 69,5% w 2015 r. do 72% w 2020 r. i 75% w 2030 r.).

Wyzwaniem dla wszystkich polskich regionów jest optymalne **wykorzystanie potencjału rozwojowego dla zwiększenia konkurencyjności gospodarki** i jednocześnie zapewnienie warunków dla trwałego i zrównoważonego rozwoju. Działania w tym obszarze będą dotyczyły: wzmocnienia proaktywnej polityki innowacyjnej poprzez doskonalenie płaszczyzny współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, a otoczeniem wsparcia innowacji w ramach krajowych i regionalnych systemów innowacji; tworzenia przyjaznych warunków dla rozwoju przedsięwzięć gospodarczych (m.in. infrastruktura techniczna i społeczna, okotobiznesowa) oraz zapewnienia efektywnego systemu finansowania przedsięwzięć rozwojowych w regionach.

W zdecentralizowanym systemie polityki rozwoju **wzmocniona zostanie również odpowiedzialność samorządu terytorialnego za realizację działań rozwojowych i rozwijanie partnerstw międzysektorowych**. Działania będą koncentrowały się na poprawie kompetencji administracji samorządowej, zwiększeniu efektywności wydatkowania publicznych środków finansowych oraz budowie kapitału społecznego i poczuciu współodpowiedzialności kluczowych interesariuszy za rozwój swojego terytorium (samorządów terytorialnych, środowisk biznesu, mieszkańców oraz przedstawicieli nauki).

Cel III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu

Polska potrzebuje dobrego prawa, sprawnej administracji oraz skutecznego partnerstwa instytucji publicznych i partnerów pozarządowych. Wymaga to zaangażowania instrumentów i środków o charakterze prawnym, instytucjonalnym, finansowym oraz koordynacyjno-organizacyjnym.

Obszar: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce

Pomimo dotychczasowych działań w zakresie poprawy regulacji, jakość prawa w Polsce nadal wymaga udoskonalenia. Problemy dotyczą m.in. nadmiaru przepisów, ich niespójności, częstych zmian, braku przejrzystości procesu legislacyjnego i występowania luk prawnych. To utrudnia prowadzenie działalności gospodarczej. Dlatego niezbędne jest uproszczenie prawa, które zapewni lepsze warunki przedsiębiorcom i obywatelom. Prawo musi być racjonalne, stabilne, przejrzyste i ograniczone jedynie do niezbędnych regulacji. Konieczne jest też poprawienie sprawności prowadzenia postępowań sądowych i egzekucji prawa.

Niezbędny jest rozwój systemu oceny skutków regulacji. Dzięki temu łatwiej będzie przewidzieć wpływ rozwiązań prawnych m.in. na małe i średnie firmy. Uchwalenie *Konstytucji dla biznesu* tworzy ramy dla nowego określenia zasad prowadzenia firm. Wzmocnią one wolności i prawa przedsiębiorców. Inne niezbędne zmiany prawne to nowelizacja Prawa zamówień publicznych oraz uchwalenie nowego, uproszczonego Kodeksu postępowania administracyjnego.

Obszar: Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem

W Polsce od 2007 r. systematycznie poprawia się jakość rządzenia. Jednak obowiązujące procedury są przełkłe i niejasne. Problemem jest również nadmiar instytucji o nakładających się lub niejasnych kompetencjach. Brakuje silnego ośrodka zarządzania procesami rozwojowymi oraz skutecznych mechanizmów współpracy. W Polsce muszą powstać skuteczne instytucje publiczne otwarte dla obywateli i przedsiębiorców. Konieczna jest również budowa zintegrowanego systemu planowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego. Podniesie to sprawność instytucjonalną państwa, czego oczekują Polacy.

Wprowadzony zostanie powszechny system monitorowania usług publicznych. Reforma systemu ochrony zdrowia, w tym zastąpienie Narodowego Funduszu Zdrowia przez Państwowy Fundusz Celowy „Zdrowie”, poprawi efektywność wykorzystania środków publicznych. Powstanie Urząd Zdrowia Publicznego, a także sieć szpitali, co skróci kolejki do lekarzy. Usprawniony zostanie wymiar sprawiedliwości – obywatele będą mieli do niego lepszy dostęp, a także nastąpi wzrost kompetencji pracowników. Administracja w sposób aktywniejszy podejmie współpracę z obywatelami i organizacjami pozarządowymi. Uchwalenie Kodeksu urbanistyczno-budowlanego będzie kluczowym działaniem na rzecz lepszej koordynacji planowania przestrzennego z programowaniem rozwoju. Wprowadzone zostaną mechanizmy finansowe i prawne, porządkujące te procesy. Potrzebna jest konsolidacja nowego systemu zarządzania rozwojem i wypracowanie procedur w ramach Rady Ministrów. Ministerstwo Rozwoju będzie współtworzyć centrum zarządzania gospodarczego.

Obszar: E-państwo

Poziom e-administracji w Polsce wzrasta, jednak technologie informacyjno-komunikacyjne nie są wykorzystywane efektywnie. Brak spójnej strategii, niejasne i nie zawsze właściwie rozumiane przepisy, złe praktyki oraz braki kompetencyjne opóźniają wdrażanie polskich projektów cyfryzacyjnych.

Zmiany są konieczne, by w Polsce powstało cyfrowe państwo usługowe – chodzi nie tylko o zwiększenie liczby e-usług publicznych, ale by stały się one popularne i dostępne dla obywateli i firm. Napędzi to popyt na dostęp do sieci szerokopasmowych, co z kolei spopularyzuje elektroniczne usługi komercyjne. W ten sposób pozytywne zmiany w zakresie cyfryzacji administracji, społeczeństwa i gospodarki będą się wzajemnie wzmacniać.

Stworzony zostanie nowy Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa, czyli spójny, logiczny i sprawny system informacyjny państwa. W jego ramach rozbudowany zostanie System Rejestrów Państwowych oraz wprowadzony elektroniczny dowód osobisty. Program Paperless Poland spopularyzuje elektroniczny obieg dokumentów, a Cashless Poland – płatności bezgotówkowe. Narodowy Plan Szerokopasmowy to inicjatywa, która na terenie całego kraju zapewni dostęp do szybkiego Internetu. Konieczne jest też zwiększenie cyfrowych umiejętności społeczeństwa oraz wsparcie finansowe MŚP w sektorze telekomunikacyjnym.

Obszar: Finanse publiczne

W ostatnich latach sytuacja finansów publicznych poprawiała się – deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych zmniejszył się. Obniżenie deficytu było w przeważającej mierze rezultatem obniżenia wydatków.

SOR ma doprowadzić do większego ustabilizowania i zrównoważenia finansów publicznych. Spadnie zarówno deficyt sektora publicznego, jak i relacja długu do PKB. Oznacza to konieczność zwiększenia dochodów, m.in. przez poprawę ściągalności podatków czy też ograniczenie szarej strefy.

Aby uszczelnić system poboru podatków, przeprowadzonych zostanie szereg działań o charakterze fiskalnym, instytucjonalnym i organizacyjnym. Zlikwidowane zostaną luki prawne, powstała już Krajowa Administracja Skarbowa. Wymiana informacji między firmami a organami podatkowymi w coraz większym stopniu będzie odbywać się drogą elektroniczną. Zmodyfikowane zostaną zasady finansowania jednostek samorządu terytorialnego w celu lepszej koordynacji w zakresie działań rozwojowych. Sprzyjać temu będzie nowa, jednolita klasyfikacja wydatków rozwojowych.

Obszar: Efektywność wykorzystania środków UE

Środki unijne nie były w Polsce wydawane wystarczająco efektywnie. Zadania były opóźnione, a dotychczasowa praktyka pokazuje, że dofinansowanie często przyznawano projektom o niezbyt wysokim wpływie społeczno-gospodarczym. Procedury naborów nie zawsze funkcjonowały skutecznie. Zbyt rzadko stosowane są zwrotne instrumenty finansowe, wsparcie nie przekłada się na wzrost innowacyjności, a procedury są skomplikowane.

Celem *Strategii* jest doprowadzenie do wykorzystania środków z Unii Europejskiej w sposób przekładający się na trwałe efekty rozwojowe, zapewniające możliwość dalszego dynamicznego i równomiernego wzrostu społeczno-gospodarczego. Wymaga to m.in. wyższych nakładów na projekty innowacyjne i stopniowego odejścia od dotacji bezzwrotnych.

Dokonane i ewentualne dalsze zmiany w programach operacyjnych na lata 2014-2020 dostosują zakres interwencji do celów rozwojowych, m.in. poprzez większą selektywność wsparcia. Celem projektu Efektywne Fundusze jest zwiększenie jakości, komplementarności i wartości dodanej projektów oraz ich spójności z celami rozwojowymi. Małe i średnie firmy oraz samorządy będą miały łatwiejszy dostęp do wsparcia zwrotnego, a zdolności instytucji do oceny i wyboru projektów zostaną wzmocnione.

Zrealizowany zostanie też program uproszczeń 4 x S - standaryzacja, stabilizacja, symplifikacja, stanowczość. Uprości on procedury wydawania środków unijnych. Dzięki spójnemu planowi inwestycji poprawi się koordynacja między projektami finansowanymi z różnych unijnych źródeł.

Obszary wpływające na osiągnięcie celów *Strategii*

Obszar: Kapitał ludzki i społeczny

W ramach SOR zwrócono uwagę, że nadal kapitał ludzki w Polsce nie jest w pełni wykorzystany. Dlatego też zaplanowano działania, w takich obszarach jak edukacja, zdrowie, kultura czy społeczeństwo obywatelskie, dzięki którym niniejszy kapitał zostanie pobudzony.

Odsetek mieszkańców Polski posiadających wyższe wykształcenie jest większy niż w innych krajach, ale umiejętności wykształconych osób są często niedostosowane do potrzeb rynku. Potrzebny jest nacisk na kreatywność, innowacyjne myślenie i wykorzystanie nowych technologii, a także dopasowanie kształcenia zawodowego do potrzeb nowoczesnej gospodarki. Szkoły wyższe będą bliżej współpracować z przemysłem, jak również nastąpi ich większe umiędzynarodowienie.

Stan zdrowia Polaków jest na poziomie niższym niż średnia unijna, co wynika m.in. z niskiej wykrywalności chorób i braku świadomości zdrowotnej. System jest niewystarczająco dofinansowany oraz ma trudności z szybkim odpowiadaniem na zmieniające się potrzeby demograficzne. Dzięki wzmocnieniu i edukacji zdrowotnej poprawi się stan zdrowia obywateli. Mapowanie potrzeb zdrowotnych, inwestycje w nowoczesny sprzęt medyczny czy rozwój e-zdrowia zapewnią efektywniejsze leczenie.

Należy również podwyższyć poziom kapitału społecznego. Polacy wykazują niski poziom zaufania społecznego, często są bierni społecznie i w ograniczonym zakresie wykazują inicjatywy, oddolne działania na rzecz dobra wspólnego. Nadal również na zbyt niskim poziomie angażują się w wolontariat. Zmienia to programy związane ze sportem, rozwojem społeczeństwa obywatelskiego i wolontariatem.

Dodatkowo zostanie wzmocniony obszar kultury, m.in. poprzez realizację programów na rzecz rozwoju czytelnictwa, kultury obywatelskiej, sieci muzeów, jak również organizacji obchodów 100 rocznicy odzyskania niepodległości Polski.

Obszar: Cyfryzacja

Wszystkie obszary życia społecznego w coraz większym stopniu zależą od technologii cyfrowych. Ich wykorzystanie będzie jednym z kluczowych czynników przesądzających o stworzeniu w Polsce mocnych fundamentów trwałego i zrównoważonego rozwoju. W sferze gospodarczej mówi się o czwartej rewolucji przemysłowej („Przemysł 4.0”), czyli integracji wszelkiego rodzaju urządzeń w ramach sieci wymiany danych w procesach gospodarczych.

Dla osiągnięcia pełni korzyści z procesów cyfryzacyjnych konieczne są nie tylko inwestycje i szkolenia w przedsiębiorstwach, ale także szereg działań ze strony państwa. Podstawą infrastrukturalną są sieci szerokopasmowe o odpowiednio wysokich przepustowościach. W 2020 r. standard prędkości pobierania dostępnej dla gospodarstw domowych ma wynieść 100 Mbit/sek. Dla rozwoju tych sieci musi zostać zapewnio-

ne m.in. sprzyjające środowisko regulacyjne i inwestycyjne, sprawny system zarządzania bezpieczeństwem cyberprzestrzeni oraz standardy wymiany danych. Realny dobrobyt rośnie jednak głównie dzięki usługom dostępnym przez sieć, wdrożonym w formie oprogramowania. To te usługi optymalizują wykorzystanie zasobów, zwiększają wydajność pracy, podnoszą wygodę konsumentów i jakość ich życia. Zarówno podaż tych usług jak i popyt na nie zależą od umiejętności cyfrowych społeczeństwa – dlatego tak ważne jest przewidywane w *Strategii* szersze wykorzystanie technologii cyfrowych w modelu uczenia się przez całe życie. Temu celowi ma służyć m.in. podłączenie wszystkich szkół do szybkiego i bezpiecznego Internetu, unowocześnienie szkolnictwa zawodowego w kontekście „Przemysłu 4.0” oraz programy adresowane do osób dorosłych o zróżnicowanych poziomach umiejętności, ze szczególnym uwzględnieniem działań na rzecz włączenia cyfrowego.

Obszar: Transport

W Polsce, dzięki wykorzystaniu środków unijnych, przybyło autostrad i dróg ekspresowych, ale nie powstał spójny system transportowy. W wyniku niedoinwestowania kolei traci ona na znaczeniu, a większą rolę odgrywa transport drogowy, niekorzystny dla środowiska.

SOR kładzie nacisk na zwiększenie dostępności transportowej oraz poprawę warunków świadczenia usług związanych z przewozem towarów i pasażerów. Dokończone zostaną drogi i linie kolejowe, umożliwiające szybki przejazd między miastami wojewódzkimi i krajami ościennymi. Plan rozbudowy tych sieci jest zawarty w Krajowym Programie Kolejowym i Programie Budowy Dróg Krajowych.

Niezbędna jest budowa zintegrowanej i wzajemnie powiązanej sieci transportowej, służąca konkurencyjnej gospodarce i ograniczająca oddziaływanie na środowisko. Powstaną rozwiązania wspierające większy udział transportu ekologicznego w miastach, a zwłaszcza w komunikacji publicznej. Rozbudowujący się system miejskiego transportu publicznego będzie sprzyjał właściwemu wykorzystaniu przestrzeni przy planowaniu miast i ich obszarów funkcjonalnych. W usługach przewozowych w większym stopniu będą wykorzystywane drogi wodne. Żegluga śródlądowa powinna zyskać na znaczeniu. Wzmacniana będzie również rola portów morskich.

Środki publiczne przeznaczone na przedsięwzięcia transportowe będą efektywniej wykorzystywane. Przewiduje się stworzenie infrastruktury dobrej jakości, ale niegenerującej nadmiernych kosztów związanych z jej budową i utrzymaniem.

Obszar: Energia

Jednym z podstawowych wyzwań rozwojowych Polski jest zapewnienie gospodarce, instytucjom i obywatelom stabilnych dostaw energii po akceptowalnej ekonomicznie cenie.

Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego kraju wymaga dywersyfikacji źródeł, surowców oraz sposobu wytwarzania i dystrybucji energii. W planach jest budowa nowych mocy wytwórczych opartych o tradycyjne źródła, zwiększenie wykorzystania elektrowni wodnych oraz rozwój energetyki jądrowej.

Polska infrastruktura energetyczna jest przestarzała, udział odnawialnych źródeł energii niski, a gospodarka jest energochłonna. Dlatego modernizacja i rozwój energetyki oraz poprawa efektywności energetycznej są niezbędne. Wprowadzenie rynku mocy zapewni stabilność dostaw prądu, a gaz oraz energetyka

rozproszona doprowadzą do dywersyfikacji źródeł energii. Nowych dostawców Polska pozyska m.in. dzięki powstaniu hubu gazowego, czyli regionalnego centrum handlu surowcem. Wprowadzenie inteligentnego opomiarowania i smart grid usprawni przesył energii, a modernizacja i budowa nowych linii energetycznych jest niezbędna.

Obszar: Środowisko

Unikatowy charakter polskich zasobów przyrodniczych jest szansą dla zrównoważonego rozwoju kraju. Rozwój potencjału środowiska naturalnego na rzecz obywateli i firm, stopniowe zmniejszenie emisji zanieczyszczeń, zmniejszenie odpływu wody z terytorium Polski, sprawna gospodarka odpadami, obejmująca ich wtórne wykorzystywanie surowcowe i energetyczne, wykorzystanie ciepła ziemi i innych odnawialnych źródeł energii, obniżenie ryzyka klęsk żywiołowych – to wszystko wymaga racjonalizacji zarządzania zasobami środowiska, uruchomienia potencjału innowacyjnego. Jednocześnie przyrodnicze podstawy egzystencji: dobra jakość wody, stan powietrza, gleb, klimat akustyczny, różnorodność biologiczna i krajobrazowa, silnie oddziałują na kondycję zdrowotną społeczeństwa i strukturę wydatków budżetowych.

Istotnym negatywnym czynnikiem jest zanieczyszczenie powietrza: wysoka emisja gazów cieplarnianych, związana z oparciem energetyki o węgiel i koncentracja zanieczyszczeń pochodzących przede wszystkim z ogrzewania budynków w sektorze bytowo-komunalnym i transportu kołowego – szczególnie w miastach – jak również z rolnictwa, budownictwa i innych sektorów gospodarki nieobjętych unijnym systemem handlu emisjami (ETS). Realizacja programu Czyste Powietrze wymaga skoordynowanych działań przywracających dobrą jakość powietrza – w tym likwidacji źródeł emisji zanieczyszczeń lub ograniczenia ich oddziaływania.

Wprowadzenie nowej, jednolitej struktury zarządzania gospodarką wodną, będzie procentowało zwiększeniem ochrony przed powodzią i suszą oraz wzrostem dyspozycyjnych zasobów wodnych dobrej jakości. Ponieważ jednym ze skutków zmian klimatycznych jest wzrost zapotrzebowania na wodę w rolnictwie i przyrost obszarów dotkniętych suszą, będzie realizowany program Woda dla rolnictwa, koncentrujący się na wsparciu retencjonowania wód i nawodnień na potrzeby obszarów wiejskich oraz podobny, kompleksowy program działań adresowany do zarządzania lasami.

Zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowo - przyrodniczego zostaną wsparte działaniami istotnymi dla sprawności gospodarki przestrzennej i planowania przestrzennego, w tym realizacją zasady wtórnego użytkowania przestrzeni w procesach inwestycyjnych. Przeprowadzenie audytu krajobrazowego wraz z innymi działaniami przyczyni się do rozwoju bazowych informacji wspierających ochronę przestrzeni przyrodniczej i pozwoli na lepsze zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Przewiduje się także wzmocnienie roli instytucji kontrolnych, funkcjonujących w obszarze środowiska i skuteczniejszą egzekucję prawa.

Obszar: Bezpieczeństwo narodowe

Między bezpieczeństwem i rozwojem gospodarczym występuje współzależność. Wiąże się z tym potrzeba zarządzania ryzykiem w gospodarce. Polacy wprowadzie czują się w kraju bezpiecznie, a przestępczość spada, ale zmienia się jej charakter oraz sytuacja międzynarodowa.

Dlatego konieczna jest poprawa odporności państwa na współczesne zagrożenia oraz zwiększenie poziomu bezpieczeństwa. Działania muszą uwzględniać nowe aspekty bezpieczeństwa ekonomicznego, w tym

cyberbezpieczeństwo oraz przestępstwa gospodarcze. Policja zyska nowe narzędzia do walki z przestępczością związaną z wyłudzeniem podatku VAT, a odporność infrastruktury krytycznej na cyberataki zostanie zwiększona.

Nowa ustawa o kierowaniu bezpieczeństwem wpłynie na wyższą skuteczność mechanizmów koordynacji. Dzięki powołaniu Wojsk Obrony Terytorialnej i ich zintegrowaniu z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych zwiększy się narodowy potencjał odstraszania poprzez wzmocnienie struktur administracji samorządowej i służb państwowych, a także większe zaangażowanie organizacji proobronnych oraz świadomego zagrożenia społeczeństwa. Z kolei opracowanie narodowej polityki zbrojeniowej doprowadzi do większego zaangażowania polskiego przemysłu, a tym samym lepszej integracji bezpieczeństwa narodowego i rozwoju społeczno-gospodarczego.

Jednym z kluczowych wyzwań międzynarodowych jest migracja, dlatego konieczne jest wzmocnienie ochrony granic i kontrola przepływów osób oraz opracowanie i przyjęcie nowej polityki migracyjnej. Do 2020 r. zmodernizowane zostaną Policja, Straż Graniczna, Państwowa Straż Pożarna i Biuro Ochrony Rządu.

Podstawowe źródła finansowania

Strategii

Do 2020 r. realizacja celów SOR wymaga zaangażowania **ponad 1,5 bln zł ze środków publicznych**. Środki będą pochodzić z budżetu państwa, z budżetów JST, z państwowych funduszy celowych (Fundusz Pracy, PFRON), z agencji wykonawczych oraz z funduszy zarządzanych przez PFR.

Inne źródło finansowania rozwoju to środki wspólnotowe czyli fundusze, programy i inicjatywy unijne, mechanizmy finansowe Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG), fundusze zewnętrzne (np. norweskie).

Trzeci strumień finansowania będzie pochodził z innych źródeł zagranicznych – z programów kredytowych, poręczeniowych i gwarancyjnych.

Dodatkowym źródłem finansowania rozwoju będą **środki prywatne**, w tym środki sektora bankowego oraz kapitał zgromadzony na rachunkach przedsiębiorstw (**ok. 0,6 bln zł**). Duże środki inwestycyjne są także we władaniu spółek skarbu państwa. To one, a także działania agencji rządowych i innych podmiotów publicznych pozwolą na skuteczny, długoterminowy wzrost polskiego majątku narodowego i polskich inwestycji. Po 2020 r. ciężar finansowania inwestycji publicznych zostanie przeniesiony na środki krajowe, publiczne i prywatne.

System koordynacji i realizacji *Strategii*

SOR jako strategiczny dokument określający cele rozwojowe kraju w perspektywie średniookresowej oraz instrumenty wdrożeniowe **jest realizowana przez instytucje państwa** (rząd, samorząd terytorialny i inne instytucje publiczne) **w partnerstwie z przedsiębiorstwami, środowiskiem naukowym oraz szeroko rozumianym społeczeństwem.**

Przedstawiony w *Strategii* system koordynacji i zarządzania znajdzie swoje odzwierciedlenie w odpowiednich dokumentach programowych przyjmowanych przez rząd, takich jak: *System zarządzania rozwojem Polski*, zintegrowane strategie rozwoju, określające szczegółowo cele i sposób realizacji poszczególnych polityk horyzontalnych na poziomie krajowym, inne strategiczne dokumenty programowe (np. strategia wykorzystania środków Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybołówstwa - obecnie w latach 2014-2020 *Umowa Partnerstwa*), ustawy regulujące funkcjonowanie systemu strategicznego zarządzania w Polsce (np. *ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*) oraz inne akty prawne. Oznacza to, że *Strategia* jest podstawą do aktualizacji obowiązujących zintegrowanych strategii rozwoju, innych dokumentów o charakterze strategicznym, a także weryfikacji dotychczasowych instrumentów ich realizacji.

Minister Rozwoju, we współpracy z pozostałymi ministrami właściwymi, przygotowuje **roczne sprawozdania ze stanu realizacji *Strategii***, przekazywane do zaopiniowania Komitetowi Koordynacyjnemu ds. Polityki Rozwoju oraz Radzie Ministrów, wraz z **oceną** stopnia osiągnięcia wartości wskaźników monitorujących SOR oraz **rekomendacjami** dotyczącymi ewentualnych niezbędnych działań służących zapewnieniu terminowej i skutecznej realizacji *Strategii*.

Zarządzanie projektami

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest realizowana **z wykorzystaniem podejścia projektowego**. SOR, określając cele w każdym z obszarów, wskazuje konkretne projekty (strategiczne i flagowe) służące realizacji celów strategicznych. *Strategia* zawiera listę **173 projektów strategicznych oraz 12 projektów flagowych**. Zawarta w SOR lista projektów ma charakter otwarty i może być uzupełniana o nowe inicjatywy, będące odpowiedzią na pojawiające się potrzeby i wyzwania. Jako instrument realizacji SOR projekty wynikają z zasady selektywności wsparcia i ogniskują interwencję publiczną na określonych zadaniach.

Projekty flagowe stanowią zbiór aktywności koniecznych do osiągnięcia celu, jakim jest powstanie określonego dobra posiadającego ustaloną użyteczność, szczególnie istotną dla realizacji celów *Strategii*. Koncentrują wiązkę aktywności interwencji publicznej na wsparciu w określonym sektorze/branży dla szczególnie istotnych produktów, technologii czy usług, w celu umożliwienia ich zaistnienia na rynku i osiągnięcia efektu pozytywnego oddziaływania na stan gospodarki polskiej.

Projekty strategiczne można podzielić na te o charakterze stricte legislacyjnym lub programowym - aktywujące szereg istotnych działań w innych sferach oraz na projekty bardziej złożone, które są wiązką przedsięwzięć o zróżnicowanym charakterze, służących zrealizowaniu celu projektu.

Wdrożenie podejścia projektowego w administracji publicznej będzie opierać się na budowaniu struktur projektowych, zarówno w poziomym przekroju danej struktury organizacyjnej, jak też położyć nacisk na współpracę poszczególnych ministerstw i instytucji.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

jest odpowiedzią na stojące przed Polską wyzwania XXI w. Jej realizacja przyczyni się do uzyskania trwałego, społecznie i terytorialnie zrównoważonego rozwoju gospodarczego, który doprowadzi do wzrostu dobrobytu polskich rodzin. Wyrwanie Polski z dryfu rozwojowego wymaga nie tylko mądrego i skutecznego działania administracji publicznej, lecz przede wszystkim dalszego rozwoju przedsiębiorczości i kreatywności polskich obywateli. Tylko wspólnie możemy osiągnąć te ambitne cele.

Nowy model rozwoju

